

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ OLGUNLUK DÜZEYLERİ İLE KARAR VERME STRATEJİLERİ*

Ayten Aydın Orhan[†]
Emel Ültanır[‡]

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve ayrıca meslek seçiminde mesleki olgunluk ile karar verme stratejilerinin okul ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığının araştırılmasıdır. Araştırmaya Mersin ilinde Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinde öğrenim gören (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) 9, 10, 11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan 547 kız (%51,1) ve 446 (%49,9) olmak üzere 993 öğrenci katılmışlardır. Veri toplama araçları olarak “Mesleksel Olgunluk Ölçeği”, “Karar Verme stratejileri Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi formu” kullanılmıştır. Veriler Pearson Momentler Korelasyonu ve Tek yönlü varyans analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mantıklı-sistemik karar verme stratejileri arasında pozitif yönde bir ilişki ve diğer alt alanlarda olumsuz yönde ilişki bulunmuştur. Ayrıca lise öğrencilerinin okul türlerine göre mesleksel olgunluk düzeylerinde anlamlı bir farklılaşma olmaktadır. Karar verme stratejilerinde ise, iç-tepisel karar verme alt alanı, bağımlı karar verme alt alanı ve öğrencilerinin kararsızlık alt alanlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sınıf düzeyine göre karar verme stratejilerinden sadece iç-tepisel karar verme alt alanında anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Mesleksel Olgunluk, Karar Verme Stratejileri, Lise Öğrencileri, Meslek Seçimi

VOCATIONAL MATURITY LEVEL AND DECISION MAKING STRATEGIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between the vocational maturity level and decision making strategies of high school students and, additionally, to investigate whether the vocational maturity and decision making strategies in choice of profession differentiate depending on the school and class variables. 993 students, 547 females (55,1%) and 446 males (49.9%), who study at anatolian, general official and vocational high schools (industrial, trade and girls' vocational high school) in the classes 9, 10, 11 and 12 participated in the study. The “Vocational Maturity Scale”, “Decision Making Strategies Scale” and “Demographic Information Form” were used as data collection tools. Pearson correlation and one-way analysis of variance were used to analyze the data. According to the findings, a positive relationship between vocational maturity level and logical-systematic decision making strategies and a negative relationship in the other subdomains was found. Furthermore, a significant difference was found in the vocational maturity levels of high school students depending on the school type. Whereas in the decision making strategies, significance was found in the internal-impulsive, dependent decision making and students' indecision subdomains. Based on the class level, a significant difference was obtained solely for the internal-impulsive decision making subdomain among the decision making strategies.

Key words: Vocational Maturity, Decision Making Strategies, High School Students, Vocational Selection

* Bu makale “Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri” isimli ilk yazarın yüksek lisans tezinin verileri kullanılarak analiz edilmiştir.

[†] Uzm. Psikolojik Danışman. Mezitli Belediye İlkokulu. aytenaydin2@hotmail.com

[‡] Prof. Dr. Ufuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı. emultanir@yahoo.de

1. GİRİŞ

Lise yıllarında, gençler gelecekteki mesleklerinin seçimiyle karar vermeleri açısından belirleyici öneme sahip bir zaman dilimi yaşarlar. Öğrenciler bu dönemlerinde, yönecekleri meslek alanlarını belirleme ve bu alanda seçecekleri mesleğe karar verme durumundadırlar. Bu dönemdeki gençlerin, mesleki gelişim görevlerini yerine getirememeleri durumunda, doğru ve akılcı olarak karar vermeleri zorlaşır. Bloxom'a göre kariyer kararı veren liseli öğrenciler sosyal ve ekonomik şartlarına bağlı olarak önemli güçlüklerle karşılaşlar (Bloxom ve diğ., 1994). Meslek seçimi, meslek gelişiminde yer alan mesleki gelişim görevlerini başarı ile tamamlama ve mesleki olgunluk düzeyi ile bağlantılıdır (Çoban, 2005). Bilimde, teknolojiye, tıpta, iletişimde, ulaşımda, sosyal yaşamda ve yaşamın diğer pek çok alanında gerçekleşen gelişmeler ve değişimler sonucunda bir dizi yeni meslek alanı ortaya çıkmakta ve böylece bireylerin meslek seçimi de ciddi bir karar haline gelmektedir. Seçilen meslek, bireyin gelir düzeyini ve buna bağlı yaşamının şekillenmesini, sosyal statüsünü, özel yaşamını, sosyal ilişkilerini, zamanı kullanma biçimini, kendini ifade etme ve gerçekleştirme düzeyini etkilemektedir (Korkut, 2008). Bireyin yaşamında etkili bir meslek seçimi yapabilme becerisi kendisi, çalışma dünyası ve mesleklerle ilgili bazı spesifik bilgilere sahip olması ve gelişimsel görevleri tamamlamasına bağlıdır (Amundsun ve ark. 2005). Bu temel bilgilerin kazanılmasında önemli bir kavram olarak ortaya çıkan mesleki olgunluk kavramı, Super'e göre, "meslek gelişimi görevlerinin bir sonucu olarak, araştırma döneminden çöküş dönemine kadar meslek gelişimi konusunda erişilen noktadır" şeklinde tanımlanmaktadır (Super, aktaran Kuzgun 2000:177).

Bunun yanı sıra bireyin meslek seçimi, karar verme sürecini de içeren bir olgudur. Karar verme davranışı, bir gereksinimi giderecek çeşitli nesnelere olduğu ya da gereksinimi gidereceği düşünülen belli bir nesneye götüreceği birden fazla yol bulunduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliştir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005b). Karar verme durumundaki bir birey, önemli bir güçle karşı karşıyadır. Karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için şu koşulların olması gerekmektedir; karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğü (sorunun) varlığı ve bu sorunun birey tarafından fark edilmesi, güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin olması, bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğünün olması. Kariyer karar kuramcılarının göre öğrencinin ders, okul ve kariyer seçimi gibi önemli kararlarını verirken yaşadığı kararsızlık türü çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler; bireyin yaşı, karar verme stili (tarzı) ve kaygı düzeyi çatışmalarıdır ve kariyer seçimi sürecini etkilemektedir (Bacanlı, 2008).

2. MESLEKİ OLGUNLUKLA İLGİLİ LİTERATÜR İNCELEMESİ

Mesleki olgunlukla ilgili yapılan araştırmaların bir bölümü deneysel olup; mesleki olgunluğun, bilgilendirme, grup etkileşimi, grup rehberliği gibi uygulamalarla artıp artmadığının incelenmesinden oluşmaktadır (Bacanlı, 1995; Usluer, 1996; Evren, 1999; İşgör ve Sezer, 2008). Ayrıca mesleki olgunluğu ölçmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları yapılmıştır (Akbalık, 1991; Kuzgun,1992). Akbalık (1991) Mesleki Olgunluk Ölçeği geliştirerek 8.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri bakımından kızların erkeklere

göre mesleki bakımdan daha önce olgunlaştıkları bulunmuştur. Diğer bir ölçek çalışmasında ise, matematik alanında okuyan öğrencilerin mesleki olgunluk puan ortalamalarının edebiyat alanındakilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kuzgun ve Bacanlı, aktaran Kuzgun 2006: 180). Bacanlı (1995) lise 1. Sınıf öğrencilerinde mesleki grup rehberliğine katılan öğrencilerin Mesleği Olgunluk Ölçeği ön test puanlarının mesleki grup rehberliği sonunda deney grubu lehine artış gösterdiği bulunmuştur. Başka bir çalışmada deney ve kontrol gruplarının mesleki olgunluk puanları arasında mesleki grup rehberliği alan deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Anadolu Lisesi, Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Özel Liseye devam eden son sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada, mesleki rehberlik yardımını yeterli görenlerin görmeyenlere göre mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek bulunmuştur (Zeren, 1999). Mesleki olgunluk düzeylerini arttırmaya yönelik olarak hazırlanan rehberlik etkinliklerinin uygulamaya katılan lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini artırdığı gözlenmiştir (İşgör ve Sezer, 2008).

Meslek Liselerine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri okul türlerine göre incelendiğinde, Kız Meslek Lisesinin Ticaret Lisesi öğrencilerinden; Endüstri Meslek Lisesinin Ticaret Lisesi öğrencilerinden; İmam Hatip Lisesinin ise, Ticaret Lisesi öğrencilerinden mesleki olgunluk düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Akbiyık, 1996). Başka bir çalışmada son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin geliştirmeye ihtiyacı olduğu, mesleki olgunluğun yordanmasında denetim odağının çok yüksek bir orana sahip olduğu, bunu cinsiyet ve alan tercihlerinin takip ettiği bulunmuştur. Ayrıca Psikolojik danışmanlarından yardım alan öğrenciler ile almayanların ve mesleki yardıma ihtiyacı olan öğrenciler ile olmayanların mesleki olgunlukları arasında yardım alan ve yardıma ihtiyaç duyanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur (Çoban, 2005). Fen Lisesine devam eden üstün yetenekli öğrencilerde mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki ile kızların mesleki olgunluk düzeylerinin erkeklerden daha fazla olduğu saptanmıştır (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010).

Fouad'ın ABD ve İsrail'deki bireylerin mesleki olgunluklarının karşılaştırdığı çalışmasında İsraili öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyi ABD'li öğrencilere oranla daha düşük bulunmuştur (Fouad, aktaran Zeren 1999: 21). Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada mesleki olgunluğu en çok etkileyen değişkenler olarak mesleki uyum ve akademik başarı görülmüştür. Sınıf seviyesinin artmasıyla mesleki olgunluğun arttığı, içten denetimlilerin daha yüksek mesleki olgunluğa sahip oldukları bulunmuştur (Luzzo, aktaran Zeren 1999: 30). Diğer bir çalışmada parasız resmi okullarda okuyan öğrencilerin devlet okullarında okuyan öğrencilerden mesleki olgunluk düzeylerinin anlamlı şekilde yüksek olduğu, mesleki olgunluk becerisine, benlik kavramı ile başarı güdülenmesine sahip oldukları görülmüştür (Dhillon ve Kaur, 2005).

3. KARAR VERME STRATEJİLERİYLE İLGİLİ LİTERATÜR İNCELEMESİ

Karar verme stratejileri araştırmalarının bir bölümü yetişkin grupla ve çeşitli mesleklerin (subaylık, hakemlik, hemşirelik, antrenörlük) elemanlarıyla yapılmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a; Acıbozlar, 2006; Uzunoğlu, 2008; Tekin ve Taşgın, 2009; Kaya ve diğ., 2011). Çeşitli birimlerdeki yöneticiler ile yapılan araştırmalarda da karar verme stratejilerinin farklı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir (Izgar ve Yılmaz, 2007; Dikerel, 2008; Karakoç, 2009; Oğuz, 2009). Öğrencilerle yapılan araştırmalarda ise çoğunlukla üniversite öğrencileriyle olmak üzere lise öğrencileri ve ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle çalışıldığı

görülmektedir. Ayrıca karar verme, meslek kararı verme ve karar verme stillerini ölçmeye yönelik çeşitli ölçek geliştirme çalışmaları bulunmaktadır (Kuzgun, 1992; Bacanlı, 2000; Çolakadioğlu, 2003; Çakır, 2004). Bazı deneysel çalışmalarda ise karar verme stillerinin, bilgilendirme, grup etkileşimi, grup rehberliği gibi çalışmalarla değişim gösterip göstermediği incelenmiştir (Ersever, 1996; Şeyhun, 2000; Bozgeyikli, 2005; Çivitci, 2005).

Kararsızlık türlerinden Aceleci Kararsızlık yaşayan bireyler karar verirken; seçenekler hakkında araştırma yapmaktan kaçınmakta, durum üzerinde detaylı düşünmek yerine o anda en çok hoşuna gideni seçerek hemen karar verme yoluna gitmektedir. Başka bir deyişle birey bir an önce karar vererek kurtulma yolunu seçmekte, daha sonra hoşuna gitmediğinde ise hemen verdiği karardan vazgeçmektedir. Araştırmacı Kararsızlıkta ise birey; karar verirken bütün seçenekler hakkında bilgi toplamasına rağmen en uygun seçeneğin hangisi olduğuna karar vermekte ve kararı kesinleştirmekte güçlük ve kaygı yaşamakta, kimi zamanda verdiği karardan kısa sürede vazgeçebilmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a). Ana-baba tutumları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelendiğinde, demokratik ana-baba tutumu ile mantıklı ve bağımlı karar verme arasında olumlu ilişki, kararsız olma arasında olumsuz ilişki; koruyucu –istekçi ve otoriter ana-baba tutumları ile kararsız olma arasında olumlu, otoriter ana-baba tutumu ile mantıklı karar verme arasında olumsuz ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Eldeleklioğlu, 1996). Karar Verme Becerileri Kazandırma Programı uygulamasına katılan üniversite 1. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stillerinde azalma ve mantıklı karar verme stillerinde ise artış bulunmuştur (Ersever, 1996).

Başka bir çalışmada karar verme becerisi eğitim programı, ilköğretim son sınıf öğrencilerinde içtepsel karar verme puanı yüksek, mantıklı karar verme puanı düşük öğrencilerin içtepsel karar verme davranışlarının azalmasına, mantıklı karar verme becerilerinin artmasına neden olmuştur. Karar verme becerisi eğitim programının öğrencilerin karar verme becerilerini arttırmada etkili olduğu bulunmuştur (Şeyhun, 2000). Bir diğer çalışmada ise, akılcı duygusal eğitim programının, öğrencilerin mantıkdışı inanç düzeylerini azaltmada etkili olduğu, bu etkinin 3 aylık izleme dönemi sonunda da devam ettiği bulunmuştur (Çivitci, 2005).

Lise öğrencilerin genel olarak içsel kontrol odağına sahip olduğu ve çoğunlukla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları tespit edilmiş, karar verme stratejilerinin kontrol odağı ile korelasyonları incelendiğinde, mantıklı karar verme stratejisi ile kontrol odağı arasında olumsuz yönde ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu, kontrol odağının içtepsel karar verme stratejisi ve kararsızlıkla olan korelasyonun ise olumlu yönde ve düşük düzeyde olduğu bulunmuştur (Çoban ve Hamamcı, 2006). Karar verme stilli ve meslek karar verme sürecinde mantıklı- sistematik karar vermenin en etkili karar verme stili olduğu sonucu bulunmuştur (Philips, Paziienza ve Walsh, 1984). Üniversite öğrencilerinde Karar verme stili, akademik başarı ve mesleki olgunluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgulara göre sadece akademik başarı değişkeni ile bağımlı karar verme stiline kombinasyonunun mesleki olgunluğun orta düzeyde belirleyicisi olduğu sonucu elde edilmiştir (Phillips ve Strohmer, 1987).

Yukarıda yapılan açıklamalara dayalı olarak bu çalışmada, gençlerin meslek seçimlerinde mesleki olgunluk düzeylerine bağlı olarak etkili karar verme stratejilerini geliştirebilecekleri düşüncesinden hareket edilmiş ve lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim kurumlarında yürütülen psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri çerçevesinde öğrencilere etkili karar verme becerileri öğretilir. Ancak öncelikle öğrencilerin kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Kuzgun, 1992). Öğrencilere yönelik rehberlik çalışmaları planlanırken hangi okul türünde ve hangi sınıf düzeyinde ne tür hizmetlere ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi önemlidir.

Araştırmanın amacı

Mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi, bunun yanı sıra meslek seçiminde mesleki olgunluk ile karar verme stratejilerinin okul ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının araştırılmasıdır. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri arasındaki ilişki nasıldır?

2. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri öğrenim gördükleri okul türüne göre (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. YÖNTEM

Bu çalışma, durum saptamaya yönelik betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modellerinden karşılaştırmalı tarama modeli kullanılmıştır.

4.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2009–2010 eğitim-öğretim yılında Mersin il merkezinde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinde öğrenim gören (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) 9, 10, 11. ve 12. sınıflarına devam etmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme belirlenirken, her okul bir küme kabul edilerek ‘Oranlı Küme Örneklem Yaklaşımı’ kullanılmıştır. Bunun için Mersin merkezde bulunan Anadolu Liseleri, Genel Resmi Liseler ve Meslek Liselerinden (Endüstri, Ticaret ve Kız Meslek Liseleri) üç temel alt evren oluşturulmuştur. Lise öğrencilerinin seçiminde okul öğretmenlerinden bilgi alınarak üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzeye ve SBS (Seviye Belirleme Sınavı) Yerleştirme Puanlarına göre hareket edilmiştir. Oluşturulan örnekleme toplam 993 öğrenci yer almaktadır.

4.2. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini belirlemek için Mesleki Olgunluk Ölçeği (MOÖ), kullandıkları karar verme stratejilerini belirlemek için Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) ve kişisel bilgileri almak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. *Mesleki Olgunluk Ölçeği* lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005b). Ölçek beşli likert tipidir ve 40 maddeden oluşmaktadır. MOÖ'nin güvenilirliği için iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Tutarlılık katsayısı için ölçülen Cronbach-Alpha katsayısı .89 bulunmuştur. Testin tekrarı yöntemiyle bulunan kararlılık düzeyi ise .82 bulunmuştur. Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ise ölçeğin Cronbach-Alpha güvenilirlik katsayısı .85 bulunmuştur. MOÖ'nin geçerliği, A) Mesleki olgunluğun akademik yetenekle ilişkisi, B) Öğrenim görülen sınıf düzeyinin MOÖ'den alınan puanları etkileyip etkilemediğine, C) MOÖ'nin sosyal beğenirlik faktöründen etkilenme derecesine bakılarak sonuçlar MOÖ'nin geçerliğinin kanıtı olarak kabul edilmiş ve bu şekilde lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini ölçmek

için kullanılabilmesine karar verilmiştir (Kuzgun ve Bacanlı, 2005b).

Karar Verme Stratejileri Ölçeği, Karar verme biçimlerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a). Bu ölçekle ölçülen karar stratejileri şunlardır: 1. İçtepesel Davranma, 2. Mantıksal-Sistemik Davranma, 3. Bağımlılık, 4. Kararsızlık olmak üzere dört tanedir (Sinangil, 1992). Güvenirlik çalışması ölçeğin bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, test-tekrar test güvenirliliği şeklinde yapılmıştır. İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği .81, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği .80, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği .52 ve Kararsızlık Alt Ölçeği .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin, hesaplanan Cronbach Alpha değerleri; İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .74, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .72, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .55 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a). Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ölçeğin tümünün güvenirlilik katsayısı Cronbach-Alpha .66 bulunmuştur. Alt ölçeklerde İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .65, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .68, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .43 ve Kararsızlık Alt Ölçeği için .70 olarak hesaplanmıştır. Aracın geçerliliği için aralarında fark olduğu öngörülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle yetişkinler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılarında uygulanarak bu gruplar arasındaki farklara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Shapiro Wilkinson Testi ile test edilen verilerin dağılımlarının normal dağılıma sahip oldukları ve analizlere uygunluk taşıdıkları görülmüştür. Mesleki olgunluk puanları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Korelasyonu ile ve her birinin okul türü ve sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığına ise, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile bakılmıştır. Fark çıkması durumunda farkın kaynağını tespit etmek için Tukey HSD Testi kullanılmıştır.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmadaki alt problemlere ilişkin bulguların istatistiksel çözümlenmesi ve bunun sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır.

5.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasında ilişkiye yönelik bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişkiler, Pearson Momentler Korelasyonu Sonuçları

Değişkenler	$\bar{X}$	Ss	MO	MSKV	İTKV	BKV	Ksızlık
MO	152.15	18.77	1				
MSKV	27.70	4.85	.38**	1			
İTKV	21.99	4.69	-.32**	-.17**	1		
BKV	22.04	3.73	-.28**	-.10**	-.06**	1	
Kararsızlık	21.30	4.66	-.29**	.10**	.36**	.25**	1

*p<.01 MO= Mesleki Olgunluk. MSKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme. İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. BKV= Bağımlı Karar Verme

Tablo 1 incelendiğinde, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile mantıklı-sistemik karar verme puan ortalaması arasında pozitif yönde ($r = .38, p < .01$) bir ilişki bulunmaktadır. Buna karşın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile iç-tepisel karar verme puan ortalaması arasında ($r = -.32, p < .01$); bağımlı karar verme puan ortalaması arasında ($r = -.28, p < .01$) ve kararsızlık arasında ($r = -.29, p < .01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Tablo 2’de lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerinin okul türüne göre farklılaşp olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi ile Karar Verme Stratejilerinin Okul Türüne İlişkin Olarak Yapılan Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Anlamlı Fark
MO	Anadolu Lisesi	175	152.55	19.66			
	Genel Lise	512	155.17	18.35			AL>ML
	Meslek Lisesi	306	146.85	17.82	19.562	.000**	GL>ML
MSKV	Anadolu Lisesi	175	27.68	4.70			
	Genel Lise	512	27.96	4.89			
	Meslek Lisesi	306	27.26	4.85	2.004	.135	.....
İTKV	Anadolu Lisesi	175	21.78	4.74			
	Genel Lise	512	21.70	4.64			
	Meslek Lisesi	306	22.59	4.71	3.652	.026*	ML>GL
BKV	Anadolu Lisesi	175	21.66	3.69			
	Genel Lise	512	21.71	3.78			
	Meslek Lisesi	306	22.81	3.55	9.639	.000**	ML>GL ve AL
K. sızlık	Anadolu Lisesi	175	20.92	4.70			
	Genel Lise	512	20.82	4.75			
	Meslek Lisesi	306	22.32	4.32	10.725	.000**	ML>AL ve GL

*p<.01, **p<.05

MO= Mesleki Olgunluk. MSKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme. İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. BKV= Bağımlı Karar Verme

Tablo 2 incelendiğinde lise öğrencilerinin okul türlerine göre mesleki olgunluk düzeyleri [$F(2-990) = 19.56, p < .01$] anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Mesleki olgunluk boyutunda anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey HSD sonuçları; Anadolu Lisesi’nin ($\bar{X} = 152.55$) Meslek Lisesi öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X} = 146.85$) ($p < .05$) ve diğer taraftan, Genel Lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk puan ortalamaları ($\bar{X} = 155.17$) da Meslek Lisesi öğrencilerinin ($\bar{X} = 146.85$) anlamlı bir biçimde yüksektir ($p < .05$). Lise öğrencilerinde okul türlerine göre karar verme stratejileri mantıklı-sistemik karar verme alt alanında lise türlerine göre anlamlı bir fark görülmezken [$F(2-$

$_{990})= 2.004, p>.05]$, iç-tepisel karar verme alt alanı [$F_{(2-990)}= 3.652, p<.05]$, bağımlı karar verme alt alanı [$F_{(2-990)}= 9.639, p<.01]$, öğrencilerinin kararsızlık alt alanları ortalamaları lise türlerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır [$F_{(2-990)}= 10.725, p<.01]$. Bu sonuçlara göre, lise öğrencilerinin karar verme stratejileri okul türlerine bağlı olarak iç-tepisel karar verme, bağımlı karar verme ve kararsızlık alt alanlarında anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

İç-tepisel karar verme alt alanındaki anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD sonuçları; Meslek Lisesi öğrencilerinin iç-tepisel karar verme ortalamalarının ($\bar{X}=22.59$) Genel Lise öğrencilerinin ortalamasından ($\bar{X}=21.71$) anlamlı bir biçimde yüksek olduğu göstermektedir ($p<.05$). Bağımlı karar verme alt alanında ortalamalar, Meslek Lisesi öğrencilerinin ($\bar{X}=22.81$) hem Genel Lise öğrencilerinden ($\bar{X}=21.71$) ve hem de Anadolu Lisesi öğrencilerinden ($\bar{X}=21.66$) anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<.05$). Kararsızlık alt alanındaki ortalamalar ise, Meslek Lisesi öğrencilerinin ($\bar{X}=22.32$) Genel Lise ($\bar{X}=20.82$) ve Anadolu Lisesi öğrencilerinden ($\bar{X}=20.92$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır ($p<.05$).

5.3. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgular

Lise öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre Mesleki Olgunluk ve Karar Verme Stratejilerine ilişkin tek yönlü ANOVA sonuçlar tablo 3'de verilmiştir. Tablo 3 incelendiğinde lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık yoktur [$F_{(3-989)}= 2.32, p>.05]$.

Tablo 3: Lise Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyi ile Karar Verme Stratejilerinin Sınıf Düzeylerine İlişkin Olarak Yapılan Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	Sınıf Türü	N	$\bar{X}$	SS	F	P	Anlamlı Fark
MO	9. sınıf	277	154.11	18.75	2.32	0.73	.....
	10. sınıf	235	151.35	18.21			
	11. sınıf	231	149.93	19.43			
	12. sınıf	250	152.77	18.53			
MSKV	9. sınıf	277	28.09	5.01	2.096	.099	.....
	10. sınıf	235	27.57	4.51			
	11. sınıf	231	27.09	4.60			
	12. sınıf	250	27.94	5.15			
İTKV	9. sınıf	277	21.25	4.66	3.911	.009*	12. Sınıf>9. Sınıf
	10. sınıf	235	21.92	4.46			
	11. sınıf	231	22.32	4.51			
	12. sınıf	250	22.56	5.02			
BKV	9. sınıf	277	22.37	3.76	1.562	.197	.....
	10. sınıf	235	22.17	3.87			
	11. sınıf	231	21.74	3.57			
	12. sınıf	250	21.83	3.69			
Kararsızlık	9. sınıf	277	21.17	4.79	.395	.757	.....
	10. sınıf	235	21.27	4.36			
	11. sınıf	231	21.20	4.49			
	12. sınıf	250	21.57	4.94			

* $p<.01$

MO= Mesleki Olgunluk. MSKV= Mantıklı-Sistemik Karar Verme. İTKV= İç-Tepisel Karar Verme. BKV= Bağımlı Karar Verme

Lise öğrencilerinin karar verme stratejileri mantıklı-sistematiik karar verme [$F_{(3-989)} = 2.09, p > .05$], bağımlı karar verme [$F_{(3-989)} = 1.56, p > .05$] ve kararsızlık alt alanlarında [$F_{(3-989)} = .39, p > .05$] sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermemektedir. Sadece İç-tepiseel karar verme alt alanında anlamlı bir farklılık vardır [$F_{(3-989)} = 3.91, p < .05$]. Farkın kaynağını bulmak için Tukey HSD yapılmıştır. 12. sınıfa devam eden öğrencilerin ($\bar{X} = 22.56$) 9. sınıfa devam eden öğrencilerden ($\bar{X} = 21.25$) anlamlı bir biçimde yüksek ortalamaya sahip olduğu bulunmuştur, ($p < .05$). Başka deyişle, lise öğrencilerinin karar verme stratejileri, iç-tepiseel karar verme alt alanında sınıf düzeylerine bağılı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'na bağılı Mersin il merkezinde bulunan liselerde öğrenim yapan lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin ve karar verme stratejilerinin belirlenmesine çalışılmıştır. Bu çalışmada öncelikle lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mantıklı karar verme stratejileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra ise, lise öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ve Karar Verme Stratejilerinin öğrenim gördükleri okul türü (Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, Genel Lise) ve daha sonra ise, öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arasında farklılıkların olup olmadığı araştırılmıştır.

Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mantıklı karar verme stratejileri arasındaki ilişki pozitif yönde bulunmuştur. Buna karşın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları ile iç-tepiseel karar verme puan ortalaması arasında; bağımlı karar verme puan ortalaması arasında ve kararsızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Oğuz (2008)'un araştırmasında en önemli yordayıcı olarak sırasıyla 11. sınıf düzeyi ile 10. sınıf düzeyi, öğrencilerde cinsiyet ve mantıklı karar stratejisinin mesleki olgunluğu yormadığı saptanmıştır. Ayrıca, iç-tepiseel karar verme, bağımlı karar verme, kararsızlık stratejilerinin mesleki olgunluğu anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür. Aynı araştırmada mesleki olgunluk ile iç-tepiseel karar verme, bağımlı karar verme ve kararsızlık stratejisi arasında düşük düzeyde negatif yönde ve mesleki olgunluk ile mantıklı-sistematiik karar verme stratejisi arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir bulunmuştur. Araştırma bulgularının Oğuz (2008)'un bulgularıyla tutarlı olduğu görülmektedir. Blustein (1987)'in üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada mantıksal stilin mesleki olgunluğu yordayan karar verme stili olduğu bulunmuştur. Powell ve Luzzo'nun araştırmasında mesleki karar verme stilinin her bir boyutu ile mesleki olgunluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Powell ve Luzzo, aktaran Oğuz 2008: 86).

İkinci alt problemde örnekleme dâhil edilen üç okul türünde ve genelde öğrencilerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine, 143 ham puan kritik noktasını geçtikleri için ulaştıkları söylenebilir. Mesleki olgunluk ortalaması en yüksek olan grup Genel Lise grubu olup ardından sırasıyla Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi grubu gelmektedir. Bu bulgulara benzer sonuçları içeren araştırmalar bulunmaktadır. Çoban (2005) lise son sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırmasında son sınıf öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirme ihtiyacı içinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yazar (1997)'in Genel Lise ve Meslek Lisesine devam eden öğrencilerle yaptığı araştırmasında Genel Lise öğrencilerinin mesleki

olgunluk düzeyinin Meslek Lisesi öğrencilerinden yüksek bulunmuş olması sonucu ise, bu çalışma ile tutarlıdır. Bu doğrultuda bu çalışmanın bulgularını destekler nitelikte, Acısu (2002)'nin Genel Liseye ve Meslek Lisesine devam eden öğrenciler ile yaptığı araştırmasında, mesleki olgunluk puan ortalamaları bakımından Genel Lise öğrencilerinin lehine anlamlı düzeyde bir fark bulunmuştur. Araştırma bulgularını destekler nitelikte, Özgan (2006)'ın Meslek Lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarının oldukça düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada farklı olarak Meslek Liselilerin en düşük ortalamaya sahip olsalar da kritik puanı aştıkları görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin lise türlerine göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı; Hem Anadolu Lisesi öğrencilerinin hem de Genel Lise öğrencilerinin, Meslek Lisesi öğrencilerinden yüksek mesleği olgunluk puanlarına sahip oldukları olduğu görülmektedir.

Üçüncü alt problem, sınıf düzeyi değişkeni açısından grubun geneli değerlendirildiğinde, öğrencilerin Mesleki olgunluk düzeyleri açısından en yüksek ortalamaya 9. sınıfların sahip olduğu ardında sırasıyla 12. sınıflar, 10. sınıflar ve 11. sınıfların yer aldığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puan ortalamaları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Ülkemiz eğitim sistemi içinde lise 9. ve 12. sınıfta öğrenciler meslek seçimine etki eden kararlar almakla karşı karşıyadır. 9. sınıfta üniversite sınavında ilişkilendirilecekleri alanı seçmek, 12. sınıfta ise yönelecekleri mesleği belirleyen öğrenim görecekları üniversite programını seçmek durumundadırlar. Bu nedenler öğrencileri meslek seçimi konusunda daha çok inceleme ve araştırmaya yöneltilmektedir. Anlamlı düzeyde olmasa da mesleki olgunluk puan ortalamaları açısından 9. sınıflardan sonra 12. sınıfların 10. ve 11. sınıflara göre daha yüksek ortalamaya sahip olmaları, mesleki olgunluk düzeylerini değerlendirilirken bu nedenlerin dikkate alınmasının gerektiği düşünülmektedir. Akbıyık (1996) ile Sahranç (2000)'ın da, araştırma bulgularıyla tutarlı biçimde sınıf düzeyi değişkeninin anlamlı farklılık yaratmadığı görülmektedir. Ancak mesleki olgunluk ile sınıf düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu gösteren ve bu araştırmanın bulgusuyla tutarlılık göstermeyen Yazar (1997); Acısa (2002); Oğuz (2008) tarafından yapılmış araştırmalar da bulunmaktadır. Zeren (1999) tarafından, Fouad, Achebe ve Luzzo'nun araştırmalarında da sınıf düzeyinin anlamlı farklılık yarattığı yönünde bulgular elde ettikleri rapor edilmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre elde edilen bulgular ışığında şu öneriler geliştirilebilir: Öğrencilerin mesleki olgunluklarını geliştirme ihtiyaçları gözetilerek mesleki rehberlik başta olmak üzere kişisel rehberlik hizmetleri kapsamında farkındalık kazandırma, beceri geliştirme, etkileşim grubu, bilgilendirme, rehberlik etkinlikleri gibi çalışmaların yapılması, yapılandırılmış programların hazırlanarak uygulanması yararlı olabilir. Özellikle Meslek Lisesine ve Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırmaya yönelik faaliyetlerin ilgili okul rehberlik programlarının artırılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acıbozlar, Ö. (2006). *Yönetici hemşirelerin karar verme stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akbalık, G. (1991). *Ortaokul III. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Acısu, S. (2002). *Korunma altında olan lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Amundson, N.E. Poehnell, G. & Pattern, M. (2005). *Mesleki teleskop. Kendine ve etrafa bakmak, karar vermek*. (Çev. Fidan Korkut Owen). Anı Yayıncılık: Ankara.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bacanlı, F. (2000). Kararsızlık Ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2-14, 7-16.
- Bacanlı, F. (2008) Kariyer karar verme süreci. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu içinde (ss. 119-141)* Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara.
- Bacanlı, F. ve Kuzgun, Y. (2005a). *PDR'de kullanılan ölçekler*. Nobel Yayın Dağıtım. 2. Baskı. Ankara
- Bacanlı, F ve Kuzgun, Y. (2005b). *Lise öğrencileri için Mesleki Olgunluk Ölçeği el kitabı*. Nobel Yayın Dağıtım. 2. Baskı. Ankara.
- Bloxom, J. M. K. B. Bernes, Magnusson K. C. Gunn, T.T. , Bardick, A. D. , D.T. Orr ve McKnight, K.M. (2008). Grade 12 student career needs and perceptions of the effectiveness of career development services within high schools. *Canadian Journal of Counselling*, 42-2, 79-100.
- Blustein, D. L. (1987). Decision-making styles and vocational maturity: An alternative Perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 20-2, 215-222
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bozgeyikli, H. Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleriyle algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 133-149.
- Çakır, M. A. (2004). Mesleki Karar Envanterinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37-2, 1-14.
- Çivitci, A. (2005). Akılcı duygusal eğitimin ilköğretim öğrencilerinin mantıkdışı inanç, sürekli kaygı ve mantıklı karar verme düzeylerine etkisi. *Ege Eğitim Dergisi*. 6-2, 59-80.
- Çoban, A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı

- bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6-10, 39-54.
- Dhillon, U. ve Kaur, R. (2005). Career maturity of school children. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 31, 1-2, 71-76.
- Çolakkadıoğlu, O. (2003). *Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) uyarlama çalışması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Dikerel, M. (2008). *İlköğretim okulu yöneticilerinin liderlik davranışları ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği)*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Evren, M. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin cinsiyetleri farklı ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarına, mesleki benlik algılarına ve mesleki tercihlerine etkisi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Izgar, H. ve Yılmaz, E. (2007). PİO ve YİBO'da görev yapan okul yöneticilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 341-353
- İşgör, İ. Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-2, 239-252.
- Karakoç, A. R. (2009). *İlköğretim okullarında çalışan eğitim yöneticilerinin yaratıcılık becerileri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, N. , Bolol, N. ,Turan, N. , Kaya, H. ve İşçi, Ç. (2011). Kulak burun boğaz kliniklerinde çalışan hemşirelerin karar verme stratejileri ve mesleki doyumları. *Fırat Tıp Dergisi*, 16-1, 25-31.
- Korkut, F. (2008). Meslek seçimi önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer yolculuğu içinde (ss.11-47)* Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara.
- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Editörler: Ruvéyde Bayraktar, İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 161-170
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuramlar uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Nobel Yayın Dağıtım. 3. Baskı. Ankara.

- Oğuz, Ö. (2008). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi (Özel Arı Lisesi örneği)*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Özgan, A. (2006). *Meslek lisesi öğrencilerinin mesleki karar verme olgunluğu ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sahranç, Ü. (2000). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin denetim odaklarına göre bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sinangil, H. K. (1992). Yönetici adaylarında karar verme ve kaygı ilişkileri. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Editörler: Rüveyde Bayraktar, İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını, 171–177
- Şeyhun, H. (2000). *Karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencilerinin karar verme becerilerine etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Tekin, M. ve Taşgın, Ö. (2009). Kick boks antrenörlerinin karar verme ve düşünme stillerinin incelenmesi. *Türkiye Kick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 2–1, 11–27.
- Usluer, E. (1996). *Mesleki inceleme yaşantısının mesleki olgunluğa etkisi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uzunoğlu, Ö. U. (2008). *Hakemlerin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yazar, A. R. (1997). *Genel lise ve mesleki öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Zeren, Ş. G. (1999). *Yabancı dil ağırlıklı lise, özel lise ve Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.